

DENÍK N

Česko

Svět

Ekonomika

Komentáře

Studio N

Audioverze

E-shop

Další ▾

20. června 2021 6:44 **Migrace a uprchlíci**

Hořící tábor Moria a nové trasy. Co se dělo s uprchlíky, zatímco Evropa řešila sebe sama

KAROLÍNA KLÍNKOVÁ

Uprchlíků a migrantů, kteří během pandemie koronaviru přišli do Evropy, bylo méně než v předchozích letech. Foto: Guillaume Duez

Dvacátého června si Světovým dnem uprchlíků připomínáme ty, kteří museli opustit své domovy. Jaký byl pro uprchlíky rok, kdy se Evropa musela věnovat především vlastním problémům?

Nad ostnatým drátem a zničenými stany se vznášejí oblaka kouře. Plameny osvětlují skupiny běženců, kteří se snaží před požárem uniknout, v rukou nesou děti a tašky s osobními věcmi. Je září 2020, největší uprchlický tábor v Evropě hoří, Morii úřady brzy trvale uzavřou.

Když mladý muž na jaře 2021 zemřel, byl ve stanu sám. Jeho tělo našli pracovníci uprchlického tábora na řeckém ostrově Chios až o dvanáct hodin později. Po mrtvole lezli myši a krysy – na jeho rukou a uších zůstaly rány od kousnutí.

Pracovnice Červeného kříže objímá Senegalce, který před malou chvílí překročil hranici Ceuty, španělské exklávy v Maroku. O několik hodin později si žena změnila nastavení všech účtů na sociálních sítích tak, aby se na ně nemohli dívat lidé, které nezná. Poté co s fotografie, na které objímá muže v květnu 2021, rozšířila na internetu, začaly jí totiž chodit výhrůžky.

Tři obrazy, které v posledním roce rezonovaly v souvislosti s tématem migrace do Evropy a díky sdíleným textům, fotografiím a videím na několik dní připomněly téma, jež neustalo ani během pandemie. Výzvy spojené s migrací do Evropy ale sahaly daleko za zděnou Morie či španělské Ceuty – zatímco se Evropa dívala jiným směrem, neustalo ani dění v libyjských vodách, na italských ostrovech a v balkánských uprchlických táborech.

Uprchlíků a migrantů, kteří během pandemie koronaviru přišli do Evropy, bylo méně než v předchozích letech. Oběti, které se utopily ve Středozemním moři, se však nadále počítaly ve stovkách. A desetitisíce těch, kteří byli v Evropě již před pandemií, ani dnes nejsou o nic blíže k udělení azylu.

Čísla klesají

Statistiky Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) mluví jasně: v posledních letech se počet lidí, kteří přicházeli do Evropy, snižoval. Zatímco v roce 2017 přišlo do Evropy téměř 190 tisíc lidí, o rok později to bylo necelých 150 tisíc a v roce 2019 necelých 130 tisíc lidí.

Trend pokračoval i během pandemického roku. Migrantů a uprchlíků, kteří přišli do Evropy v roce 2020, nebylo ani 100 tisíc a za necelou první polovinu roku 2021 to bylo něco přes 40 tisíc.

Zásadní změna však nastala v tom, kterou cestou se v posledních měsících lidé do Evropy nejčastěji ubírali. V počtu příjezdů dnes nevede Řecko či Itálie, ale Španělsko. Od začátku tohoto roku jím do Evropy prošla asi polovina všech lidí – v nejvytíženějším dni jich Ceuta přijala asi šest tisíc a o španělských Kanárských ostrovech se dnes v médiích píše jako o novém Lesbu nebo Lampeduse.

V počtu příjezdů dnes nevede Řecko či Itálie, ale Španělsko. Foto: Guillaume Duez

A změna nastala i v tom, kdo přesně do Evropy přicházel.

„Do Řecka vidíme i nadále přicházet lidi ze zemí jako Sýrie, Afghánistán či Irák. Důvody pro udělení azylu jsou zjevné, velmi často totiž jde o ty, kteří jsou podle Ženevské úmluvy uprchlíky a na přijetí v Evropě mají nárok,“ vysvětluje ředitel Organizace pro pomoc uprchlíkům Martin Rozumek.

„Situace ve Španělsku je ale odlišná – ve statistikách například často vidíme občany západní nebo severní Afriky. Tady jde spíše o ekonomickou migraci,“ popisuje Rozumek dále.

Kdo je uprchlík, a kdo zas ekonomický migrant, se však nerozlišuje snadno. Dobrým příkladem je případ Bangladéšanů, kterých do Evropy v posledních měsících statisticky přicházelo nejvíce. Situace v jejich domovině je dlouhodobě problematická – země je politicky nestabilní, chudá, a k tomu všemu se stále častěji přidávají i environmentální problémy, například záplavy. Určit jeden důvod, proč lidé v posledních měsících migrovali proto nelze.

„Chudí i Země křičí.“ Co chce papež František sdělit sekulárnímu světu?

Přečtěte si také

A něco podobného se podle ředitelky Sdružení pro integraci a migraci Magdy Faltové děje i v dalších regionech, které se v počtu příjezdů do Evropy umísťují na nejvyšších příčkách – například v zemích západní Afriky, které se potýkají s rozšiřující se Saharou i pobřežní erozí, ale i nedostatkem práce způsobeným přehnaným rybolovem velkých firem.

„Ženevská úmluva definuje uprchlíka jako člověka, který čelí pronásledování z důvodu příslušnosti k rase, politickému názoru, sociální skupině či náboženství. V praxi jde ale často o kombinaci faktorů – příslušnost k menšině například může znamenat, že vaše děti nemohou chodit do školy, nenaučí se číst a psát, vaše rodina je extrémně chudá. A proto vás některé země budou vnímat jako ekonomického migranta,“ vysvětluje Faltová.

V dnešním světě, kde se politické výzvy stále častěji směřují s těmi ekonomickými a klimatickými, proto pojmy, se kterými jsme zvyklí v tématu migrace zacházet, narážejí na limity.

„Označení ekonomický migrant je v evropské debatě často vnímáno pejorativně, mnozí si představují lidi, kteří jdou za iPhone a dávkami. Ale ve většině případů to tak není, putují

prostě za důstojným životem," vysvětluje dále Faltová. „I chudoba – a to nejen v důsledku klimatických změn – je z pohledu jedince relevantní důvod, proč odejít.“

Co se děje na moři?

Počty příjezdů do Evropy rostly letos na jaře – jako vysvětlení se nabízí nejen příznivější počasí, ale i politický spor mezi Španělskem a Marokem, který vedl k příchodu tisíců lidí do Ceuty v průběhu jednoho dne. Nejvíce vstupů do Evropy statistiky zachytily v květnu.

Tak, jako v předchozích letech, i v roce 2021 vedou příjezdy po moři. A přestože jsou oproti číslům z několika předchozích let dnešní statistiky výrazně nižší, o situaci se rozhodně nedá říct, že je klidná – jen letos na cestě do Evropy zemřelo přes osm set lidí. A před několika týdny světová média poukázala na to, že za úmrtí je spoluodpovědná i Evropská pohraniční a pobřežní stráž (Frontex), která spolupracuje se zeměmi jako Libye a nelegálně vrací migranty a uprchlíky na člunech zpět do zemí, z nichž se plaví.

Arabské jaro ještě neskončilo

Přečtěte si také

Z vod nedaleko Libye se nedávno vrátila slovenská novinářka Sára Činčurová. Na moři spolu s německou nevládní organizací Sea-Eye strávila téměř tři týdny. Její posádka vyplula ze Španělska, plavbu skončila na italské Sicílii.

Ačkoli původně šla Sára na loď pouze jako novinářka, nakonec se z ní stala právoplatná součást záchranářského týmu – lidi na palubě usazovala, počítala a registrovala. Spolu s kolegy během plavby zachránili šest člunů, dohromady se v nich plavilo 408 lidí. Všichni záchranu přežili.

Sára Činčurová na palubě lodě Sea-Eye 4. Foto: Guillaume Duez

„Nejtěžší momenty nastaly, když nám kolegové z člunů začali podávat stále menší a menší děti, říkala jsem si, že to už snad ani není možné. Nejdřív sedmiletou holčičku, pak čtyřletou a pak malinké dítě v plenkách, které ani neumělo pořádně chodit,“ popisuje novinářka. „Děti jsme přebalovali, nosili jim jídlo, brali je k lékaři. Někdy jsem se na palubě cítila jako ředitelka školky,“ říká dále.

Děti bez doprovodu dospělých a nezletilí tvořili asi čtvrtinu zachráněných. Nejmladšímu zachráněnému miminku bylo osm měsíců. Nejvíce lidí pocházelo z Bangladéše, téměř čtvrtina ze Sýrie. Následovaly země západní Afriky jako Mali nebo Pobřeží slonoviny, ale i dlouhodobě politicky nestabilní africké země jako Eritrea či Súdán.

„Často šlo o země původu, kde jsou velké bezpečnostní konflikty nebo válka. Zároveň se opakovaly země, kde jsou vlivy změny klimatu tak vážné, že se v nich už nedá žít. A mnozí také opakovaně mluvili přímo o Libyi – vzpomínky na násilí v Libyi byly pro ně čerstvější než to, co se dělo v jejich domovské zemi,“ popisuje dále novinářka.

„Byl to jeden hroznější příběh jako druhý. To osmiměsíční miminko za svůj život žilo ve třech detenčních centrech. Setkala jsem se se ženou, kterou znásilnili tolikrát, že neví, kd je otcem jejího dítěte. K sexuálnímu násilí v libyjských centrech dochází tak, že jeden mu před ženou drží zbraň, druhý ji znásilňuje a třetí to natáčí,“ popisuje dále Činčurová. „Všichni věděli, že cestou na moři riskují smrt. Ale i to pro ně bylo lepší než Libye.“

Co se děje na pevnině?

V posledních měsících se výrazně nezlepšila ani situace těch, kteří do Evropy přišli již před pandemií. Ze zemí jižní Evropy nejvíce čekatelů na azyl – přes 75 tisíc – zůstává v Itálii, pak následuje Řecko se 60 tisíci čekateli.

A je to právě Řecko, o němž se v souvislosti s podmínkami v táborech v posledním roce diskutovalo asi nejvíce. Loni v září kvůli požáru v uprchlickém táboře Moria, v posledních týdnech zas v souvislosti s nedůstojnými hygienickými podmínkami a rozhodnutím budovat kolem táborů ploty z evropských peněz.

„Během pandemie se situace pro žadatele o azyl příliš nezměnila – stále jsou zavřeni v táborech se zcela neadekvátními podmínkami. Celou zimu žili v blátě, neměli přístup k hygieně, lékaři či psychiatrovi, kterého by mnozí v důsledku prožitého traumatu potřebovali. A někteří lidé takto žijí už pět nebo šest let,“ vysvětluje dále Magda Faltová ze Sdružení pro integraci a migraci. „To, že na území Evropské unie stojí takové tábory, je zcela neadekvátní. Celé nastavení systému je absurdní a v rozporu s evropským a mezinárodním právem.“

Podle ředitele Organizace pro pomoc uprchlíkům Martina Rozumka je sice v posledních měsících vidět snahu o zlepšení životních podmínek a zavírání těch nejhorších řeckých táborů, o řešení situace se však podle něj mluvit nedá. Nic totiž nenasvědčuje tomu, že by se mohlo zrychlit azylové řízení a zkrátit nepřiměřeně dlouhá čekací doba. Proto je podle něj namísto otázka, zda ve skutečnosti nepůjde o jakási nová detenční centra.

Stroj běžící na plné obrátky, ale naprázdno. Jak uprchlická krize vykastovala českou veřejnou debatu

Přečtěte si také

Výrazně lepší situace podle něj není ani na Balkáně. V zemích jako Bosna a Hercegovina nebo Srbsko, kde i nadále zůstávají tisíce lidí, kterým se nepodařilo překročit hranice Uni totiž chybí politická vůle k investicím do kempů.

„Kdo má alespoň trochu peněz, zkouší se vydat takzvanou balkánskou trasou. Většinou al jde o jednotlivce, protože cesta je pro rodiny s dětmi velmi nebezpečná – hlídky je nelegálně vracejí zpět na hranice zemí, z nichž přišli, často jsou bití, okrádáni,“ vysvětluje Rozumek dál. „My se zdálky díváme na to, jak se porušují evropské a mezinárodní právní předpisy, a vůbec nic s tím neděláme.“

Společná politika

Pokud se nestane nic nepředvídatelného a dosavadní statistiky příjezdů budou pokračovat v současném trendu, dostane se do Evropy do konce roku 2021 opět méně migrantů a uprchlíků než loni.

To ale neznamená, že lze situaci považovat za vyřešenou. I nadále totiž budeme mluvit o desítkách tisíc lidí, které čekají na udělení azylu, dalších desítkách tisíc těch, kteří do Evropy v nejbližších měsících teprve dorazí, a stovkách z nich, kteří během cesty zahynou

Evropa potřebuje novou migrační politiku, říkají experti. Foto: Guillaume Duez

Podle Martina Rozumka tak stále platí to, o čem se v Evropě mluví již léta – členské státy by se měly dohodnout na nové migrační a azylové politice, která by ukončila dodnes platný a nepřiliš solidární dublinský systém, při kterém odpovědnost za migranta přebírá stát, do kterého vstoupí jako první.

„Potřebujeme jednotný systém, ale zatím to na jednotu vůbec nevypadá. Země typu Visegrádské čtyřky nechtějí vystupovat solidárně, je nám jedno, co se děje v Itálii nebo Španělsku, protože k nám uprchlíci nedorazí,“ říká Rozumek.

O potřebě vymyslet systém, který bude vůči jižním státům solidárnější, mluví také Magd Faltová ze Sdružení pro integraci a migraci – zároveň ale dodává, že kvůli neochotě některých států je při podobných plánech spíše pesimistická.

Znovu jde o to, aby ochrana zdraví nevedla k posílení nacionalismu a rasismu

Přečtěte si také

A kromě toho podle ní Evropa musí zásadně přenastavit systém, kterým se snaží migranty a uprchlíky držet mimo své území.

„Je otázka, zda bude pro Evropskou unii dlouhodobě udržitelné postupovat v rozporu s mezinárodním právem a proti principu lidskosti. Nějakou chvíli mohou nástroje jako zahánění lidí na člunech zpátky nebo italská spolupráce s Libyí fungovat. Je to ale velmi křehká spolupráce – Turecko se například jednoho dne může rozhodnout, že lidi postrčí, aby šli do Evropy, a tehdy se situace může rapidně změnit,“ vysvětluje Faltová.

„Pro nás jsou tyto otázky velmi vzdálené, protože je nevidíme. Ale některé lidi skutečně raději necháváme utopit, než abychom je zachránili. Stojí nás to naše principy, hodnoty a jejich životy. A to je udržitelné jen chvíli.“

Pokud máte připomínku nebo jste našli chybu, napište na editori@denikn.cz
